

Inhoud Juni 2018

Woord vooraf.....	3
Recent verschenen	4
Call for Papers	7
11-15 september 2018 – 72ste Sessie van de Société Ferdinand de Visscher pour l’Histoire des Droits de l’Antiquité (Krakau, Polen).....	7
5 oktober 2018 – Workshop <i>Recht, ras en koloniale geschiedenis</i> (Utrecht, Nederland).....	7
18-19 oktober 2018 - Les professeurs allemands en Belgique : Circulation des savoirs juridiques et enseignement du droit (Brussel, België)	7
25-26 oktober 2018 – Central governments and the resolution of maritime conflicts, 1200-1600 (Lissabon, Portugal)	8
December 2018 – Eerste sessie in Workshop Cycle <i>Teaching Law Outside National Borders (19th-20th Centuries)</i> (Lyon, Frankrijk).....	8
12-14 december 2018 – Conferentie “Migrants and Refugees in the Law. Historic evolution, current situation and unsolved questions” (Murcia, Spanje).....	9
Call for Articles in <i>Rechtskultur. European Journal of Legal History</i>	9
Kalender.....	9
5 juni 2018 – Lezing <i>Colonial Wars and the History of International Humanitarian Law</i> door dr. Inge Van Hulle (Tilburg, Nederland)	9
5 juni 2018 – Boekvoorstelling <i>De Blijde Inkomsten van de Brabantse Hertogen</i> (Leuven, België)	9
8 juni 2018 - Symposium en boekpresentatie <i>Procesgids Hof van Utrecht</i> (Utrecht, Nederland)	10
13 juni 2018 - Doctoraatsverdediging: Paolo Astori (Leuven, België).....	10
15 juni 2018 – Afscheidsrede <i>Het leenrecht vergadert ... Limburgse rechtsgeschiedenis in Euregionaal perspectief</i> door Prof. dr. A.M.J.A. Berkvens (Maastricht, Nederland)	10
14-17 juni 2018 - 24th Forum of Young Legal Historians (Warschau, Polen).....	11

Rechtshistorische Courant

22 juni 2018 – Rechtshistorische Causerie <i>Tussen Oost en West - het eigendomsrecht bij de Zuid-Slaven onder Ottomaans bewind</i> door dr. Miljana Todorovic (Gent, België).....	11
Tot 24 juni 2018 – Tentoonstelling <i>Roep om rechtvaardigheid</i> (Mechelen, België).....	11
28-30 juni 2018 – Conferentie <i>Laws across Codes and Laws Decoded</i> (Parijs, Frankrijk).....	12
14-28 juli 2018 – Summer School <i>Laws in Antiquity: Crime and Punishment in the Ancient World</i> (Amsterdam, Nederland).....	12
16-20 september 2018 - 42. Deutsche Rechtshistorikertag (Trier, Duitsland).....	12
19 oktober 2018 – Emeritaatsviering van Prof. Dr. Laurent Waelkens (Leuven, België).....	13
13-15 december 2018 – Workshop <i>Recht en economische performantie in de Romeinse wereld / Law and Economic Performance in the Roman World</i> (Brussel, België).....	13
Varia	14
Data van de British Legal History Conference 2019 bekend.....	14
Boekenreeks “Sources in Early Modern Economics, Ethics and Law”.....	14

Woord vooraf

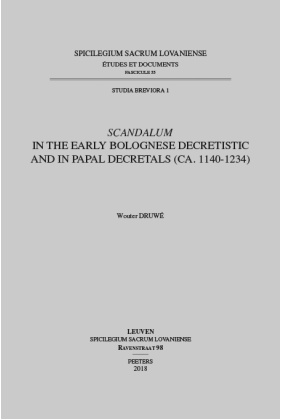
Geachte lezer,

ik hoop dat u wil begrijpen dat de redactie van de Courant u niet bestookt heeft met de zoveelste GDPR-mail. Voor wie daar nog aan mocht twijfelen: uitschrijven van de mailinglijst is altijd mogelijk en het enige dat wij bijhouden zijn de emailadressen zonder dat we zelfs weten wie bij welk adres hoort en uiteraard geven we deze emailadressen niet door aan derden.

Wat interessanter nieuws betreft, kunnen we u verwijzen naar de workshop *Law and economic performance in the Roman world* verder in deze Courant. De organisatoren Koen Verboven en Paul Erdkamp tonen met een mooi programma aan dat het recht van het oude Rome ook na zovele eeuwen studie een boeiend thema blijft omdat steeds weer een nieuwe invalshoek opduikt, in dit geval de *new institutional economics*. Vanuit die optiek vragen de organisatoren zich af, wat de concrete impact van het Romeins recht op de economie was. Eén van de eersten om zich daarover te buigen was niemand minder dan Boudewijn Sirks die reeds in zijn proefschrift over de annona inging op de betekenis van deze graanbevoorrading voor de Romeinse markt. De graankorrels die hij en andere gezaaid hebben, zorgen nu voor een rijke oogst en we hopen dat velen ermee kennis willen maken op de workshop einde dit jaar!

De redactie

Recent verschenen

	<p>WOUTER DRUWE, <i>Scandalum in the Early Bolognese Decretistic and in Papal Decretals (Ca. 1140-1234)</i>, Spicilegium Sacrum Lovaniense; 55, Leuven, Peeters, 2018, 110 p. (ISBN 9789042935464, €38).</p> <p>De wens om scandala te vermijden of om een einde te maken aan schandelijke situaties was vanaf de dertiende eeuw een voortdurende zorg van de canonisten en kerkelijke autoriteiten. Sinds Raymond van Penafort's <i>Summa de paenitentia</i> (eind 1220-begin 1230), behandelden canonieke woordenboeken 'scandalum' afzonderlijk. Rechtshistorisch onderzoek naar het eerdere gebruik van de term binnen het canonieke recht, is relatief schaars. Geïnspireerd door de taalkundig-filosofische benadering van de <i>Begriffsgeschichte</i>, biedt dit boek een conceptueel-historische analyse van het gebruik van 'scandalum' door vroege Bolognese decreten (ca. 1140 - ca. 1180) en in pauselijke decretalen van Alexander III (1159) tot de afkondiging van <i>Liber Extra</i> door Gregorius IX in 1234. Voor Gratianus en de vroege decretisten zoals Paucapalea en Rolandus, was scandalum vrij onbelangrijk, maar geleidelijk aan won het concept aan belang, zowel kwantitatief als kwalitatief. Hoewel geen enkele bron uit de twaalfde en vroege dertiende eeuw een consistente theorie over scandalum en de juridische gevolgen ervan had ontwikkeld, laat de analyse van pauselijke decreten zien hoe scandalum een populair concept werd, vooral binnen het tucht- en strafrecht. Tegelijkertijd waren steeds meer pausen zich bewust van de ambivalente aard van het concept. Afgezien van de polysemie die de term had was het juridisch-politiek gebruik van 'scandalum' opvallend: repressie, verzoening en cover-up-beleid konden gerechtvaardigd worden om een einde te maken aan scandala en dus om je ziel te redden en te redden.</p>
	<p>STEPHAN DUSIL, <i>Eduard Maurits Meijers en het Ligurische erfrecht in Europa</i>, Antwerpen, Intersentia, 2017, 54 p. (ISBN 9789400009264; €20).</p> <p>In deze uitgave wordt het Ligurische erfrecht van Meijers minutieus onder de loep genomen. Ten eerste wordt Meijers' these inhoudelijk gepresenteerd en gespecificeerd (deel II). In een tweede fase wordt zijn idee historiografisch gesitueerd en in het toenmalige rechtshistorische onderzoek ingebed (deel III). Een derde deel is gewijd aan de vermeldingen van Meijers' Ligurische erfrecht in de rechtshistorische literatuur in vier Europese landen, met name Duitsland, Frankrijk, Nederland en België. Daarbij wordt een verklaring gezocht voor de geheel onderscheiden receptie van zijn idee (deel IV). Tot slot wordt nagegaan welke betekenis deze verklaringen hebben voor de manier waarop privaatrechtsgeschiedenis moet worden geschreven. Daarnaast wordt er</p>

gereflecteerd over de rol die het Ligurische volk vandaag nog in het academische onderwijs kan spelen (deel V)

HENK D. MEIJERING EN HAN NIJDAM, *Wat is Recht?*, Gorredijk, Uitgeverij Bornmeer, 2018, 600 p. (ISBN 97890561 4530, €39,90).

In de middeleeuwen maakten de Groninger Ommelanden deel uit van het Friese rechtsgebied, dat zich uitstreckte van het Vlie (nu het IJsselmeer) tot aan de Wezer in Duitsland. Vanaf de twaalfde eeuw is het recht daarvan op schrift gesteld, oorspronkelijk in het Oudfries. Vanaf het begin van de vijftiende eeuw werd de schrijftaal in de Ommelanden het Nederduits (Nedersaksisch), zodat deze rechtsbronnen vertaald moesten worden. Deze vertalingen zijn in talrijke handschriften uit de late middeleeuwen en de vroegmoderne tijd overgeleverd. Zij geven een goed beeld van het Groninger recht en zijn Oudfriese bronnen.

De zeshonderd pagina's tellende studie *Wat is Recht?* van Henk D. Meijering en Han Nijdam ontsluit een belangrijk deel van deze handschriften en reconstrueert de ontwikkeling van het Friese rechtssysteem in de Groninger Ommelanden en hoe dit in de loop der tijden ging verschillen van het recht in Westerlauwers Friesland. Hiermee wordt nieuw licht geworpen op de lange rechtstraditie in Noord-Nederland.

Auteurs Henk Meijering en Han Nijdam zullen het boek *Wat is Recht?* presenteren op vrijdagmiddag 15 juni a.s. op de Allersmaborg te Ezinge. Twee experts zullen daarbij enkele bespiegelingen op het gepresenteerde werk geven: Rolf Bremmer vanuit Oudfries perspectief, en Redmer Alma vanuit Ommelander perspectief. Vervolgens zal het eerste exemplaar worden overhandigd aan Egge Knol, conservator van het Groninger Museum met grote en brede expertise op het gebied van de Groninger cultuur.

JOGGLI MEIHUIZEN, *Richard Fiebig*, Amsterdam, Boom uitgevers, 2018, 368 p. (ISBN 9789024419807, €24,90); JOGGLI MEIHUIZEN, *Het Proces-Fiebig*, Amsterdam, Boom uitgevers, 2018, 448 p. (ISBN 9789024422555, €34,90).

Richard Fiebig was een machtige Duitser in bezet Nederland. Deze nazi en zetbaas van Albert Speer organiseerde de grote bijdrage van het Nederlandse bedrijfsleven aan de Duitse oorlogsindustrie – meestal goedschiks, soms kwaadschiks. Fiebig was een daadkrachtig en autoritair man. Na de oorlog werd Fiebig berecht wegens de exploitatie en plundering van de Nederlandse industrie. Het proces was in meer dan één opzicht strijdig met de grondbeginselen van de rechtsstaat. De rechter nam het niet zo nauw met de feiten en de vereisten van fair trial. Verder waren er onangepaste interventies en had de rechtsgang een merkwaardige afloop. In deze monografie beschrijft Joggli Meihuizen Fiebigs oorlogsgedrag en zijn berechting, en zijn succesvolle voor- en naoorlogse carrière als Duits zakenman. Gelijktijdig met dit boek verschijnt als bronnenpublicatie *Het Proces-Fiebig*.

Over de auteur: De rechtshistoricus Joggli Meihuizen is geassocieerd onderzoeker bij het NIOD in Amsterdam. Hij promoveerde in 2003 cum laude op *Noodzakelijk kwaad: De bestraffing van economische collaboratie in Nederland na de Tweede Wereldoorlog*.

Call for Papers

11-15 september 2018 – 72ste Sessie van de Société Ferdinand de Visscher pour l'Histoire des Droits de l'Antiquité (Krakau, Polen)

Na Parijs en Bologna reist de *Société pour l'Histoire des Droits de l'Antiquité* naar het Poolse Krakau. De conferentie zal het thema *Plus ratio quam vis* centraal plaatsen. De papers die worden ingediend, moeten focussen op het Antieke Recht of op de erfenis van dat recht in latere tijden. Naar goede gewoonte blijft Frans de officiële conferentietaal, al zijn papers in Engels, Italiaans, Duits of Spaans ook mogelijk.

Iedereen die een paper wenst te presenteren stuurt voor 30 juni 2018 een korte samenvatting van ongeveer 10 regels. U kan zich registreren op www.sihda2018.pl. Voor al uw vragen kan u terecht bij de organisatoren via sihda2018@uj.edu.pl.

5 oktober 2018 – Workshop *Recht, ras en koloniale geschiedenis* (Utrecht, Nederland)

Aan de universiteit van Utrecht organiseert de *Decolonisation Group* een workshop getiteld *Settler colonialism at the bar: an interdisciplinary workshop on law, race and colonial history*. De workshop gaat op zoek naar de koloniale erfenis benaderd vanuit verschillende perspectieven. Daartoe nodigen de organisatoren historici, rechtshistorici, juristen, politieke wetenschappers en sociologen uit om een voorstel in te dienen rond dit thema. Het abstract van maximum 500 woorden kan u samen met uw cv sturen naar decolonisationgroup@gmail.com en dat voor 15 juni 2018. U hoort voor 30 juni 2018 of uw paper aanvaard werd. Meer informatie kan u op de [website](#) vinden.

18-19 oktober 2018 - Les professeurs allemands en Belgique : Circulation des savoirs juridiques et enseignement du droit (Brussel, België)

De cultuurgeschiedenis kent de voorbije jaren een nieuw elan. Vooral nationale verschijnselen worden in het licht van internationale handel en transnationale invloedstromen herzien en het herdefinieert de blik op de ontstaansgeschiedenis van nationale grenzen. Transnationale bewegingen beïnvloedden de nationale geschiedenis zowel op politiek, economisch, sociaal als wetenschappelijk gebied. Recht, de circulatie van juridische ideeën en juridische kennis behoren ook daartoe. Aan de Belgische rechtenfaculteiten waren een aantal Duitse hoogleraren werkzaam, zoals Haus en Warnkönig, die hun stempel op het nationale recht drukten. In een land waarover beweerd wordt dat de negentiende eeuw er zich kenmerkt door de sterke aanwezigheid van de Franse invloed, is het onderzoek naar de Duitse professoren en circulatie van hun kennis zinvol.

De universiteiten van Brussel (VUB en ULB) bundelen hun krachten en organiseren rond dit thema een conferentie. Wie wenst deel te nemen kan een voorstel tot presentatie met bibliografie (samen max. 2500 karakters) voor 30 juni 2018 sturen naar raphael.cahen@vub.be en mjottran@ulb.ac.be.

25-26 oktober 2018 – Central governments and the resolution of maritime conflicts, 1200-1600 (Lissabon, Portugal)

Tijdens de middeleeuwen groeiden het aantal maritieme conflicten naarmate de internationale handel toenam. Om die problemen te ontmynen werden specifieke instellingen opgericht. Recente geschiedschrijving benadrukte dat handelaars vooral vertrouwden op de juridische autonomie van steden om maritieme en commerciële conflicten op te lossen. In sterk verstedelijkte gebieden, zoals de Lage Landen, speelde de stadsautonomie een grote rol. Steden wedijverden met elkaar om buitenlandse handelaars aan te trekken en zodoende de economie aan te zwengelen. In andere Europese regio's was de situatie anders. Sommige steden, zoals Lissabon en Londen, verwierven een dominante positie omdat er gewoon geen competitie in de buurt was. Zij hingen dan weer vooral af van de kroon en de centrale bureaucratie. Hoe werden in deze steden maritieme conflicten opgelost? Hoe konden steden, die juridische niet onafhankelijk waren, zich toch economisch manifesteren? De situatie van deze steden wordt vergeleken met die van Italiaanse stadsstaten en die in de Lage Landen. Het seminarie *Central Governments and the Resolution of Maritime Conflicts, 1200–1600* wil in een breed vergelijkend perspectief nagaan hoe problemen werden opgelost in Europa en op het Iberische schiereiland in het bijzonder.

Geïnteresseerde sprekers kunnen naar Flavio Miranda (F.Miranda@fcsh.unl.pt) een abstract van maximum 500 woorden indienen, samen met een beknopt CV (250 woorden) tot en met 15 juni 2018. De organisatie vraagt om in het onderwerp van uw e-mail "CGMC2018 application" te schrijven. Uiteraard mag u niet uw naam, affiliatie, huidige positie en e-mailadres vergeten in uw applicatie

December 2018 – Eerste sessie in Workshop Cycle *Teaching Law Outside National Borders (19th-20th Centuries)* (Lyon, Frankrijk)

De geschiedenis van het rechtsonderwijs genoot de laatste decennia vooral in Frankrijk veel aandacht. De geschiedenis van de "scholen van het recht" vertelt het verhaal over de verschillende leerstellingen die aan elke instelling werden onderwezen. Recent heeft men vooral aandacht voor de sociale aspecten aan de rechtenfaculteiten zoals de geschiedenis van het (academisch) personeel, de studenten of de budgetten. De huidige internationale context van universiteiten doet de initiatieven voor (rechts)historisch onderzoek alleen maar toenemen.

De universiteiten van Lyon, Bordeaux en Aix-en-Provence slaan de handen in elkaar en organiseren een conferentiacyclus gespreid over drie jaar. Het eerste deel gaat dit jaar in december nog door in Lyon en draagt als titel *Les lieux et les formes de l'enseignement juridique hors de la métropole*. Het focust op het rechtsonderwijs dat in de (overzeese) kolonies werd georganiseerd. Geïnteresseerden kunnen voor 1 september 2018 een abstract sturen met een beknopt curriculum vitae naar één van de vier organisatoren, zijnde: silviafalconieri@gmail.com, catherine.fillon@univ-lyon3.fr, laetitia.guerlain@u-bordeaux.fr en florence.renucci@univ-amu.fr.

Voor meer informatie over de volledige workshopreeks kan u de [website](#) consulteren.

12-14 december 2018 – Conferentie “Migrants and Refugees in the Law. Historic evolution, current situation and unsolved questions” (Murcia, Spanje)

Van 12 tot en met 14 december 2018 organiseert de *International Chair Innocent III* een conferentie rond het thema migratie en vluchtelingen en het recht in historisch perspectief. Deze wetenschappelijke bijeenkomst gaat door in het Spaanse Murcia.

Deelnemers mogen hun uiteenzetting in het Spaans, Engels, Frans, Italiaans, Duits of Portugees geven en zij hebben daartoe 20 minuten de tijd. Na de conferentie worden de papers, na double blind peer review, gepubliceerd in *Vergentis*. Geïnteresseerden sturen een abstract voor 15 september 2018 naar de organisatie catedrainocencio@gmail.com of vergentis@ucam.edu.

Call for Articles in Rechtskultur. European Journal of Legal History

Het jaarlijks verschijnende tijdschrift *Rechtskultur* handelt voor de editie van 2018 rond de thematiek van “Bankroet, schuld en krediet”. Auteurs die een artikel, dat voldoet aan de hoogste wetenschappelijke standaarden, willen indienen kunnen dat doen voor 15 oktober 2018 via martin.loehnig@jura.uni-regensburg.de.

Meer informatie, zie website: <http://www.uni-regensburg.de/rechtswissenschaft/buergerliches-recht/loehnig/edition-rechtskultur/zeitschrift-rechtskultur/index.html>.

Kalender

5 juni 2018 – Lezing *Colonial Wars and the History of International Humanitarian Law* door dr. Inge Van Hulle (Tilburg, Nederland)

Op 5 juni 2018 verzorgt dr. Inge Van Hulle een lezing in het kader van de I-HILT-lectures. Zij behandelt het thema: *Colonial Wars and the History of International Humanitarian Law*. De lezing gaat door van 14u tot 15u aan de Tilburg Law School in lokaal M020, M-Gebouw, Warandelaan 2 te Tilburg. U bent van harte welkom. Indien u de lezing heeft gemist, of u wil die herbekijken, dan kan dat online via: <https://www.tilburguniversity.edu/research/institutes-and-research-groups/i-hilt/lectures/>.

5 juni 2018 – Boekvoorstelling *De Blijde Inkomsten van de Brabantse Hertogen* (Leuven, België)

Op 5 juni 2018 nodigen Standen en Landen, uitgeverij ASP en het Rijksarchief Leuven u uit voor de boekvoorstelling van *De Blijde Inkomsten van de Brabantse Hertogen. Macht, opstand en privileges in de vijftiende eeuw*. Dat boek werd geschreven door dr. Valerie Vrancken, die vandaag als wetenschappelijk medewerker verbonden is aan het Leuvense Rijksarchief.

De voorstelling van het boek gaat gepaard met een lezing door de Leidse prof. dr. Wim Blockmans en de bezichtiging van Zoutleeuwse origineel van de Blijde Inkomst uit 1356.

Alles begint om 16u in het Leuvense Rijksarchief (Vaartstraat 24, Leuven) en eindigt om 18u met een receptie op het Leuvense stadhuis. Deelname is gratis, maar inschrijven is verplicht. U laat uw komst ten laatste tegen 25 mei weten via info@aspeditions.be.

8 juni 2018 - Symposium en boekpresentatie Procesgids Hof van Utrecht (Utrecht, Nederland)

Op 8 juni 2018 wordt tussen 14u en 18u de uitgave van de procesgids van het Hof van Utrecht officieel voorgesteld. De oprichting van het Hof van Utrecht in 1530 is een belangrijk moment van unificatie en centralisatie van politiek en recht. Na de Unie van Utrecht in 1579 en het ontstaan van de Republiek der Verenigde Nederlanden was het Hof de hoogste rechtsprekende instantie in de autonome provincie Utrecht. Zowel het procesrecht als het privaatrecht werd door universitair geschoolde raadsheren, advocaten en hoogleraren doordacht en toegepast in het raamwerk van het Europese *Ius Commune*, op grondslag van fundamentele beginselen en met oog voor lengte en kosten van de procedure. Veel komt ons heden ten dage vertrouwd voor. Daarom biedt dit onderzoek in en om Utrechtse archieven naar geschilbeslechting in vroegmoderne en tijd niet alleen een illustratie van recht en samenleving van destijds, maar bovenal een gelegenheid tot vruchtbare vergelijking met geschilbeslechting heden ten dage. De gids is geschreven door J.M. Milo en E.G.D. van Dongen en verschijnt bij Uitgeverij Verloren te Hilversum.

Deelname aan dit event, dat wordt afgesloten met een receptie, is gratis maar het wordt geapprecieerd uw aanwezigheid te melden via secretariaat@hetutrechtsarchief.nl.

13 juni 2018 - Doctoraatsverdediging: Paolo Astori (Leuven, België)

Op 13 juni 2018 om 17u verdedigt promovendus Paolo Astori aan de KU Leuven zijn doctoraatsproefschrift *Lutheran theology and contract law in Early Modern Germany (ca. 1520-1720)*. De openbare verdediging gaat door in de Justus Lipsiuszaal, Blijde Inkomststraat 21, Leuven. De promovendus bereidde zijn proefschrift voor onder het promotorschap van prof. dr. Wim Decock (KU Leuven) en prof. dr. Emanuele Conte (co-promotor, Roma Tre). De andere leden van de jury zijn: prof. dr. Laurent Waelkens (KU Leuven), prof. dr. Alain Wijffels (KU Leuven) en prof. dr. John Witte jr (Emory School of Law).

15 juni 2018 - Afscheidsrede *Het leenrecht vergadert ... Limburgse rechtsgeschiedenis in Euregionaal perspectief* door Prof. dr. A.M.J.A. Berkvens (Maastricht, Nederland)

Op 15 juni 2018 spreekt prof. dr. Louis Berkvens zijn afscheidsrede uit. Die behandelt de Limburgse rechtsgeschiedenis in het Euregionaal perspectief. Het afscheidscollege gaat door aan de Universiteit van Maastricht in de Aula vanaf 16u. Na de lezing legt professor Berkvens zijn ambt als hoogleraar neer en treedt hij toe tot het emeritaat. Geïnteresseerden zijn van harte welkom en krijgen na de lezing een receptie aangeboden. Hoogleraars die de oratie wensen bij te wonen en wensen deel te nemen aan het *cortège* worden verzocht uiterlijk voor 7 juni 2018 dat door te geven aan phd-office@maastrichtuniversity.nl.

14-17 juni 2018 - 24th Forum of Young Legal Historians (Warschau, Polen)

Van 14 tot en met 17 juni 2018 gaat in het Pools Warschau de jaarlijkse hoogmis van de jonge rechtshistorici door. De organisatoren van het 24ste Forum of Young Legal Historians hebben het goed gevulde [programma online gebracht](#). Het thema is *Norms and legal practice: there and back again*. Verdere praktische informatie, zoals inschrijven om de conferentie bij te wonen, kan u op de officiële website terugvinden: <http://forum2018aylh.uw.edu.pl>.

22 juni 2018 – Rechtshistorische Causerie Tussen Oost en West - het eigendomsrecht bij de Zuid-Slaven onder Ottomaans bewind door dr. Miljana Todorovic (Gent, België)

Op vrijdag 22 juni 2018 geeft dr. Miljana Todorovic een causerie rond het eigendomsrecht bij de Zuid-Slaven onder het Ottomaans bewind. Waarover gaat het? In de Zuidslavische gebieden onder Ottomaans bewind was het eigendomsrecht onderdeel van het Ottomaans rechtssysteem. Het Ottomaans eigendomsrecht was gebaseerd op het 'tapu'-systeem, een geheel van regels inzake de vorm, inhoud, uitreikingsprocedure en functie van de 'tapu', een document dat diende als bewijs van bepaalde eigendomsrechten op onroerende goederen.

Het Ottomaans tapu-systeem had zijn wortels in de sharia en de Ottomaanse landorganisatie. Aangezien er grotendeels uniformiteit bestond in de landbouw- en eigendomsrelaties, waren er oorspronkelijk geen aanzienlijke verschillen in de toepassing van het tapu-systeem. Dit veranderde in de negentiende eeuw omwille van twee factoren. Allereerst hadden wijzigingen in de eigendomsrelaties een directe invloed op het tapu-systeem. Daarnaast leidde het streven naar onafhankelijkheid van de Zuidslavische volkeren naar de wens om het tapu-systeem te verlaten. In deze lezing zullen de afzonderlijke evoluties in de volgende Zuidslavische gebieden besproken worden: Servië, Bosnië, Macedonië, Oud-Servië, Zuid-Oost-Servië, Montenegro en Bulgarije. De nadruk ligt evenwel op Servië, de enige Zuidslavische staat waar het tapu-systeem een autonome evolutie kende in de negentiende eeuw, als reactie op de mislukte invoering van de Oostenrijkse landregisters in het Servisch Burgerlijk Wetboek van 1844.

De lezing, in het Nederlands, zal doorgaan op 22 juni 2018 in het vergaderlokaal van het Gentse Instituut voor Rechtsgeschiedenis om 15u. Gelieve uw komst aan te melden via Karin.Pensaert@ugent.be.

Tot 24 juni 2018 – Tentoonstelling Roep om rechtvaardigheid (Mechelen, België)

Nog tot zondag 24 juni kunt u in het nieuwe Mechelse museum Hof van Busleyden terecht voor de internationale tentoonstelling [Roep om Rechtvaardigheid. Kunst en Rechtspraak in de Bourgondische Nederlanden](#). Deze tentoonstelling wil de rijke en fascinerende wisselwerking belichten tussen kunst, de praktijk van de rechtspraak en het idee van rechtvaardigheid in de gebieden die onder de jurisdictie van de Grote Raad van Mechelen hebben gestaan tijdens de hoogdagen van deze instelling, namelijk van het midden van de vijftiende tot het midden van de zeventiende eeuw. Een groot aantal Nederlandse vorstendommen werd tijdens deze periode verenigd door de hertogen van Bourgondië. Vervolgens gingen de Nederlanden deel uitmaken van een absolutistisch bestuurd wereldrijk onder keizer Karel V. Als gevolg van de Reformatie en de Opstand tegen Spanje viel de regio uiteen in twee delen, die zich vervolgens ontwikkelden tot twee aparte politieke entiteiten. De tentoonstelling is opgebouwd rond drie thema's: 'rechtvaardigheid', 'rechtspraak' en 'onrecht'. Kunstwerken uit de Nederlanden over recht en rechtvaardigheid worden bij elkaar geplaatst en gesitueerd tegen de juridische, historische en

culturele achtergrond waarin ze zijn ontstaan. Tegelijk wil de expo aantonen hoe deze kunstwerken op een krachtige manier een van de meest universele menselijke verlangens zichtbaar hebben gemaakt: het streven naar rechtvaardigheid en de complexe confrontatie daarvan met de werkelijkheid.

Op Roep om Rechtvaardigheid zijn prestigieuze topwerken te zien van onder andere Quinten Metsys, Maarten van Heemskerck, Pieter Bruegel de Oude, Maerten de Vos, Peter Paul Rubens, Antoon van Dyck en Philippe de Champaigne. Deze worden uitgeleend door musea als het Prado en het Patrimonio Nacional in Madrid, de Gemäldegalerie in Berlijn, het Ashmolean museum in Oxford en nationale en internationale privéverzamelingen.

28-30 juni 2018 – Conferentie *Laws across Codes and Laws Decoded* (Parijs, Frankrijk)

Van 28 tot en met 30 juni 2018 gaat in de Franse hoofdstad de tweejaarlijkse conferentie van de European Society for Comparative Legal History door. Het centrale thema is *Laws across Codes and Laws Decoded* en de organisatie is in handen van de *École Normale Supérieure* onder leiding van prof. dr. Jean-Louis Halpérin.

Het programma is bekendgemaakt en kan geconsulteerd worden op de [website](#) van de European Society for Comparative Legal History. Er werd ook een [Facebookpagina](#) aangemaakt. Verder sponsort uitgeverij Springer ook nog een [posterwedstrijd](#) voor de doctorandi.

Iedereen die lid is van het ESLCH is welkom en kan zich registreren bij jean-louis.halperin@ens.fr. Ook niet-leden van het ESLCH zijn welkom, maar zij moeten €125 voor 15 juni betalen via de 'donate'pagina rechts op de website en hun betaling bevestigen bij jean-louis.halperin@ens.fr. Lidmaatschap van het ESLCH voor twee jaar bedraagt €100 en dat houdt in dat u kan deelnemen aan de conferenties, een kopie van het tijdschrift krijgt en bijkomende informatie over de discipline. De organisatie doet een warme oproep om lid te worden.

14-28 juli 2018 – Summer School *Laws in Antiquity: Crime and Punishment in the Ancient World* (Amsterdam, Nederland)

Op 14 juli 2018 gaat in Amsterdam de *Summer School Laws in Antiquity: Crime and punishment in the Ancient World*. Deze bijeenkomst duurt twee weken en staat onder leiding van prof. dr. Jan Hallebeek. Inschrijven kan u via de [online applicatie](#). Meer praktische informatie vindt u op de website van de Vrije Universiteit Amsterdam: <http://bachelors.vu.amsterdam/en/summer-school/courses/LawsinAntiquity/index.aspx>.

16-20 september 2018 - 42. Deutsche Rechtshistorikertag (Trier, Duitsland)

Op zondag 16 september 2018 start de 42ste editie van de *Deutsche Rechtshistorikertag* rond het thema *Zentren und Peripherien in der Geschichte des Rechts*. Op de website <https://www.uni-trier.de/index.php?id=65456> kan u alle informatie terugvinden over het programma. Indien dat programma u weet te bekoren, kan u zich tevens aanmelden via dezelfde website.

19 oktober 2018 – Emeritaatsviering van Prof. Dr. Laurent Waelkens (Leuven, België)

Ook professor Laurent Waelkens gaat dit jaar op emeritaat. Op 19 oktober 2018 vindt om 18 uur aan de KU Leuven zijn emeritaatsviering plaats. Meer details worden naderhand bekendgemaakt.

13-15 december 2018 – Workshop Recht en economische performantie in de Romeinse wereld / Law and Economic Performance in the Roman World (Brussel, België)

Deze workshop staat onder de auspiciën van het Comité voor Rechtsgeschiedenis van de KVAB, en kadert in de Wetenschappelijke Onderzoeksgemeenschap ‘Structural Determinants of Economic Performance in the Roman World’. Het wordt georganiseerd door Koenraad Verboven (UGent) and Paul Erdkamp (VUBrussel)

Deelname is gratis, maar registratie is wenselijk via Koen.Verboven@ugent.be. Het volledige programma en verdere details zijn beschikbaar op: <http://www.sdep.ugent.be/events/law-and-economic-performance-in-the-roman-world>

Formele (of ‘designed’) instituties en organisaties vormen het zichtbare deel van ‘*economic governance*’. Dit omvat formele regels (instituties) en instellingen (organisaties) met het gezag om deze regels te formuleren, te interpreteren en af te dwingen—zowel lokaal (bv in steden) als supra-lokaal (bv op het niveau van landen en rijken), zowel in private (bv in gilden) als in publieke contexten.

Instituties zijn de spelregels die bepalen hoe actoren in een economie succesvol kunnen handelen. Zij bepalen de ‘transactiekosten’— de indirecte kosten verbonden aan het afsluiten en afdwingen van transacties: zoek- en informatiekosten (*‘search and information costs’*), onderhandelingskosten (*‘negotiation costs’*), en afdwingbaarheidskosten (*‘enforcement costs’*). Instellingen en instituties bepalen zo de efficiëntie waarmee economische transacties kunnen gebeuren en dus de performantie van economische systemen. Zij creëren wat Douglass North de *‘incentive structure’* van een economie noemde.

In dit contactforum wordt de rol van rechtssystemen onderzoeken op de economische ontwikkeling en performantie in de Romeinse wereld. Rechtssystemen, vooral maar niet alleen het Romeinse recht, boden het meest omvattende en krachtigste raamwerk voor economische transacties in het Romeinse rijk. Eigendomsrecht beschermde privé-bezit in verschillende gradaties—van eigendom (*dominium*), over bezit (*possessio*), naar vruchtgebruik (*ususfructus*) en servitudes. Het verbintenissenrecht bepaalde hoe rechtsgeldige claims en verplichtingen konden gecreëerd en ingelost worden. Het erfenisrecht regelde de overdracht over generaties heen van eigendoms- en verbintenisrechten. Het procedurerecht bepaalde welke overeenkomsten afdwingbaar waren en hoe, en disputen konden beslecht worden.

Dat deze rechtstelsels nuttig waren voor economische actoren wordt vrij algemeen aangenomen door onderzoekers. Hoe zij precies het economische leven structureerden en ontwikkelingen stuurden is veel minder onderzocht. Pre-romeinse rechtstelsels—autochtone, etnisch/culturele (bv het Joodse recht), of hellenistische—bleven bestaan in de provincies tot het Romeins burgerschap universeel werd toegekend onder de *Constitutio Antoniniana* in 212 n.C. Handelaars en zakenlieden in de provincies werden geconfronteerd met een mozaïek aan rechtssystemen en

wettelijke statuten. Sommige onderzoekers argumenteren dat de afwezigheid van actieve overheidsbescherming voor bezitsrechten en het gebrek aan publieke instellingen om contractuele verplichtingen af te dwingen, impliceren dat het recht enkel functioneerde als discursief en normatief kader, terwijl de afdwingbaarheid van wettelijke rechten afhing van de vrijwillige aanvaarding (onder sociale druk) door alle partijen in een conflict van het oordeel van een rechtbank.

In deze workshop worden rechtshistorici, met een gedegen juridische vorming en expertise, samengebracht met economische historici. De vragen waarop de workshop dieper ingaat is of en hoe rechtssystemen in de Romeinse wereld bijdroegen tot economische groei en ontwikkeling en de (her)verdeling van de zo voortgebrachte rijkdommen, en of en hoe het wettelijk kader de sociale praktijk mede bepaalde.

Key-note speakers zijn Boudewijn Sirks, Dennis Kehoe, Hannah Cotton, Elisabeth Hermann-Otto en Peter Sarris.

Varia

Data van de British Legal History Conference 2019 bekend

De volgende editie van de *British Legal History Conference* gaat door van 10 tot en met 13 juli. Een Call for Papers kan de komende weken worden verwacht, maar u kan de data reeds met stip aanduiden in uw agenda.

Boekenreeks "Sources in Early Modern Economics, Ethics and Law"

Het Amerikaanse *Acton Institute for the Study of Religion and Liberty* lanceert een nieuwe boekenreeks: *Sources in Early Modern Economics, Ethics and Law*. De reeks ambieert vroegmoderne religieuze teksten en manuscripten over economie, ethiek en recht naar het Engels te vertalen. De bedoeling is om die drie disciplines in hun historisch-religieuze context te plaatsen. Iedereen kan een voorstel – in het Engels – indienen en moet de volgende elementen vermelden: bibliografische informatie over de brontekst en hoe het gold als autoritaire tekst in de vroegmoderne tijd; lijst van (moderne) vertalingen, naam en contactgegevens van de mogelijke vertaler of editor, het aantal woorden van de originele tekst, een korte samenvatting van ca. 350 woorden, het belang van de tekst toen en nu, bijkomende literatuur over de brontekst. U kan elk voorstel richten aan amcginnis@action.org.

De voorgaande nieuwsbrieven kan U vinden op: www.rechtsgeschiedenis.be. Deze boodschap is U toegezonden omdat uw emailadres voorkomt in de lijst van ca. 400 rechtshistorische belangstellenden die bijgehouden wordt door het Instituut voor Rechtsgeschiedenis van de Universiteit Gent. Komt uw naam bij vergissing in deze lijst voor en wilt U geen verdere mails over rechtsgeschiedenis ontvangen, stuur dan een e-mail naar [de redactie](mailto:de.redactie). Uw naam zal dan uit de lijst verwijderd worden. Mogen wij de abonnees van de nieuwsbrief vragen steeds de wijziging van hun emailadres mee te delen.

Wilt U bepaalde vragen, mededelingen of aankondigingen van congressen, boeken e.d. over rechtsgeschiedenis of Romeins recht via deze nieuwsbrief laten verspreiden, mail dan naar: courant@ugent.be